

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

σε συνεργασία με το

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
«ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

ΔΙΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΙΣ Τ.Π.Ε. ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**Προγράμματα παρέμβασης για την ανάπτυξη των επαγγελματικών
δεξιοτήτων εφήβων και νεαρών ενηλίκων με νοητική αναπηρία**

Μπαλάνου Αργυρώ, 710

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

Επιβλέπων/ουσα Καθηγητής/τρια: [Αγάθη Σταθοπούλου, Μέλος Ε.Δι.Π., Τμήμα Δημόσιας και Κοινωνικής Υγείας ΠΑ.Δ.Α.]

2^ο Μέλος: [Αθανάσιος Δρίγκας, Ερευνητής Α΄ Βάθμιας, Ι.Π.Τ.- Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. "ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ "]

3^ο Μέλος [Θεόδωρος Γούπος, Συνεργαζόμενος ερευνητής, Ι.Π.Τ.- Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. "ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ "]

Κομοτηνή/Αθήνα

2025

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια συστηματική βιβλιογραφική έρευνα στην οποία εξετάζονται έρευνες που σχετίζονται με την ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων εφήβων και νεαρών ενηλίκων με νοητική αναπηρία. Στόχος είναι η αναζήτηση ερευνών που αναφέρονται σε προγράμματα παρέμβασης για την επιτυχή ένταξη εφήβων και νεαρών ενηλίκων με νοητική αναπηρία στο εργασιακό περιβάλλον. Για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας εξετάστηκαν οι βάσεις δεδομένων PubMed, Scopus και Google Scholar και συνολικά αναλύθηκαν στο ερευνητικό μέρος της εργασίας δεκατέσσερα ερευνητικά άρθρα. Για την έρευνα επιλέχθηκαν άρθρα επιστημονικών περιοδικών και συνεδρίων, τα οποία χρονολογούνταν από το 2015 και εντεύθεν και αναφέρονται αποκλειστικά σε εφήβους (15 έως 18 ετών) και νεαρούς ενήλικες (18 έως 32 ετών) με νοητική αναπηρία. Από την εργασία αποκλείστηκαν όσα άρθρα αποτελούσαν συστηματικές ανασκοπήσεις (reviews), κεφάλαια βιβλίων και editorials και σε όσες έρευνες το δείγμα παρουσίαζε κάποια συννοσηρή διαταραχή με τη νοητική αναπηρία και δεν εντασσόταν μέσα στο ηλικιακό εύρος που είχε τεθεί από την εργασία. Τα αποτελέσματα της παρούσας συστηματικής βιβλιογραφικής έρευνας έδειξαν ότι τα τεχνολογικά μέσα μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη των επαγγελματικών δεξιοτήτων ατόμων με νοητική αναπηρία, όπως επίσης σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και τα εξειδικευμένα προγράμματα παρέμβασης. Τέλος, αποδείχθηκε ότι η ικανότητα αυτόνομης διαβίωσης και οι κοινωνικές δεξιότητες αναδεικνύονται ως κρίσιμοι παράγοντες για την επιτυχή ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων.

Λέξεις-κλειδιά: προγράμματα παρέμβασης, επαγγελματικές δεξιότητες, νοητική αναπηρία, άτομα με αναπηρία, εργασία, επαγγελματική αποκατάσταση.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. 5th ed. Washington, DC: American Psychiatric Publishing. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Andresen, J. M., & Nord, D. (2020). Cognitive disability and postsecondary education: A national study on earnings. *Developmental Disabilities Network Journal*, 1(1), 5. <https://doi.org/10.26077/bs8g-m969>
- Barczak, M. A., & Cannella-Malone, H. I. (2021). Self-management of vocational skills for people with significant intellectual disabilities: A systematic review. *Journal of Intellectual Disabilities*. <https://doi.org/10.1177/1744629520987768>
- Baroff, G. S., & Olley, J. G. (2014). *Mental retardation: Nature, cause, and management*. Routledge.
- Boman, T., Kjellberg, A., Danermark, B., & Boman, E. (2015). Employment opportunities for persons with different types of disability. Les opportunités d'emploi pour les personnes atteintes de diverses formes de handicap. *Alter*, 9(2), 116-129. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1875067214000923?fr=RR-2&ref=pdf_download&rr=84578b93dfb9717c
- Cannella-Malone, H. I., & Schaefer, J. M. (2017). A review of research on teaching people with significant disabilities vocational skills. *Career Development and Transition for Exceptional Individuals*, 40(2), 67–78. <https://doi.org/10.1177/2165143415583498>
- Cavanagh, J., Meacham, H., Pariona Cabrera, P., & Bartram, T. (2019). Vocational learning for workers with intellectual disability: Intervention at two case study sites. *Journal of Vocational Education & Training*, 71(3), 350-367. <https://doi.org/10.1080/13636820.2019.1578819>
- Cavkaytar, A., Acungil, A. T., & Tomris, G. (2017). Effectiveness of teaching café waitering to adults with intellectual disability through audio-visual technologies. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 52(1), 77-90. <https://www.jstor.org/stable/26420377>
- Chandrasekaran, P., Thekkumkara, S. N., Jothibalan, A., Jagannathan, A., Jayarajan, D., & Reddy, S. K. (2022). Hybrid supported employment approach for persons with intellectual disabilities in India: Evidence-based case studies. *Journal of Psychosocial Rehabilitation and Mental Health*, 9(3), 317-323. <https://doi.org/10.1007/s40737-021-00241-9>
- Chang, Y.-J., Kang, Y.-S., Chang, Y.-S., & Liu, H.-H. (2015). ARCoach 2.0: Optimizing a vocational prompting system based on augmented reality for people with cognitive impairments. *ASSETS '15: Proceedings of the 17th International ACM SIGACCESS Conference on Computers & Accessibility*, 313-314. <https://doi.org/10.1145/2700648.2811354>

Γκιαούρη, Σ., Αλευριάδου, Α., & Ραχανιώτη, Ε. (2021). Κοινωνική Ανάπτυξη παιδιών με Νοητική Αναπηρία και σύνδρομο Down στη γενική και ενιαία εκπαίδευση. Κάλλιπος: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Ανακτήθηκε από <https://eclass.uowm.gr>

Custodio, Z. U. (2015). *Development and validation of customized vocational program for adults with mild intellectual disabilities*. In *Proceedings of the International Conference on Special Education* (Vol. 1, pp. 539-551). SEAMEO Regional Centre for Special Educational Needs. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6898343>

Davutoğlu, C., Temizkan, E., Özberk, E. H., & Aran, O. T. (2023). Evaluation of psychometric properties of the Turkish version of the assessment of work performance among adults with mild intellectual disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 36(2), 281-288.

Δρόσος, Ν., & Αντωνίου, Α.-Σ. (2020). Αναπηρία και επαγγελματική ένταξη: Προστατευμένη και υποστηριζόμενη εργασία. ήως: *Περιοδικό Επιστημονικής και Εκπαιδευτικής Έρευνας*, τ. 6(1): 109-123.

Georgiadou, I., Vlachou, A., & Stravroussi, P. (2022). Quality of life and vocational education service quality in students with intellectual disability. *International Journal of Developmental Disabilities*, 68(5), 681-691. <https://doi.org/10.1080/20473869.2021.1887435>

Gomes-Machado, M. L., Santos, F. H., Schoen, T., & Chiari, B. (2016). Effect of vocational training on a group of people with intellectual disabilities. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 13(1), 33-40. <https://doi.org/10.1111/jppi.12144>

Herzog, O., & Mina, E. (2024). Collaborative robots can support young adults with disabilities in vocational education and training. In: *Companion of the 2024 ACM/IEEE International Conference on Human-Robot Interaction*, pp. 540-544. <https://doi.org/10.1145/3610978.3640586>

Hester, O. R., & Swoszowski, N. C. (2022). Using Check-In/Check-Out in vocational training for young adults with intellectual disability. *Career Development and Transition for Exceptional Individuals*, 45(2), 86-98. <https://doi.org/10.1177/21651434211041913>

Karam, S. M., Riegel, M., Segal, S. L., Félix, T. M., Barros, A. J., Santos, I. S., & Black, M. (2015). Genetic causes of intellectual disability in a birth cohort: A population-based study. *American Journal of Medical Genetics Part A*, 167(6), 1204-1214. <https://doi.org/10.1002/ajmg.a.37011>

McDuff, E., Lanovaz, M. J., Morin, D., Giannakakos, A. R., Kheloufi, Y., & Vona, M. (2021). A comparison of video-based interventions to teach data entry to adults with intellectual disabilities: A replication and extension. *Journal of Special Education Technology*, 36(4), 240-248. <https://doi.org/10.1177/0162643420914614>

McKenzie, K., Milton, M., Smith, G., & Ouellette-Kuntz, H. (2016). Systematic review of the prevalence and incidence of intellectual disabilities: current trends and issues. *Current Developmental Disorders Reports*, 3(2), 104-115. <https://doi.org/10.1007/s40474-016-0085-7>

Mohanty, A. (2015). Vocational counseling and transition skill training for adolescents with special needs. *Creative Education*, 6(2), 255-261. <https://doi.org/10.4236/ce.2015.62024>

- Myers, C., & Cox, C. (2020). Work motivation perceptions of students with intellectual disabilities before and after participation in a short-term vocational rehabilitation summer programme: An exploratory study. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 33(5), 898-904. <https://doi.org/10.1111/jar.12711>
- Nevala, N., Pehkonen, I., Teittinen, A., Vesala, H. T., Pörfors, P., & Anttila, H. (2019). The effectiveness of rehabilitation interventions on the employment and functioning of people with intellectual disabilities: A systematic review. *Journal of Occupational Rehabilitation*, 29(4), 773-802. <https://doi.org/10.1007/s10926-019-09837-2>
- Patel, D. R., Cabral, M. D., Ho, A., & Merrick, J. (2020). A clinical primer on intellectual disability. *Translational Pediatrics*, 9(Suppl 1), S23–S35. <https://doi.org/10.21037/tp.2020.02.02>
- Pristiwaluyo, T. (2017). Developing vocational skills for children of intellectual disabilities. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 118. Presented at the 9th International Conference for Science Educators and Teachers (ICSET). doi: [10.2991/icset-17.2017.84](https://doi.org/10.2991/icset-17.2017.84)
- Sartinah, E. P., Oktavian, T. J., & Ashar, M. N. (2020). The implementation of the forward chaining method to enhance the vocational skill of students with mild intellectual disabilities. In *Advances in Social Science, Education and Humanities Research* (Vol. 491). Proceedings of the International Joint Conference on Arts and Humanities (IJCAH 2020). [10.2991/assehr.k.201201.019](https://doi.org/10.2991/assehr.k.201201.019)
- Schwartzman, B. C., Lanchak, E. R., Carter, E. W., Guest, L. E., McMillan, E. D., & Taylor, J. L. (2023). Family perspectives on promoting paid employment for individuals with intellectual and developmental disabilities. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 1-13. <https://doi.org/10.1177/00343552231213996>
- Shin, H., Hong, S., So, H.-J., Baek, S.-M., Yu, C.-R., & Gil, Y.-H. (2024). Effect of virtual intervention technology in virtual vocational training for people with intellectual disabilities: Connecting instructor in the real world and trainee in the virtual world. *International Journal of Human-Computer Interaction*, 40(3), 624-639. <https://doi.org/10.1080/10447318.2022.2121560>
- Temizkan, E., Davutoglu, C., Aran, O. T., & Kayihan, H. (2022). Effects of vocational rehabilitation group intervention on motivation and occupational self-awareness in individuals with intellectual disabilities: A single blind, randomized control study. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 35(1), 196-204. <https://doi.org/10.1111/jar.12939>
- Vornholt, K., Villotti, P., Muschalla, B., Bauer, J., Colella, A., Zijlstra, F., & Corbière, M. (2018). Disability and employment—overview and highlights. *European journal of work and organizational psychology*, 27(1), 40-55. <https://doi.org/10.1080/1359432X.2017.1387536>

Φιλίππου, Α. (2019). *Δεξιότητες ανεξάρτητης διαβίωσης ατόμων με νοητική αναπηρία που ζουν σε Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (Σ.Υ.Δ.): Μια πιλοτική έρευνα.* <http://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/23281>